

„Hogy mi történik az SZKP-ban, az nem csupán az SZKP belügye” ^[1]

Kádár János reakciója az SZKP KB Hruscsov leváltásáról hozott határozatára

Kádár János számára 1956. november 4-től kezdve Moszkva volt az orientációs pont, Nyikita Hruscsovvallal életre szóló barátságot is kötött. Kádár egyetlen egy esetben, az SZKP KB 1964. október 14-ei, Hruscsov felmentéséről szóló határozatával összefüggésben vállalta a szovjet vezetéssel szembeni nyílt szembenállást. Az itt közölt dokumentumok a budapesti szovjet követség feljegyzései Kádár János és a nagykövet közötti beszélgetésekről, amelyeket Hruscsov leváltásával összefüggésben folytattak.

Bevezetés

Kádár János számára 1956. november 4-től kezdve Moszkva volt az orientációs pont, a Szovjetunióval való szövetség volt bel- és külpolitikája alapja. Miután a szovjet vezetésben személye iránt meglévő kezdeti bizalmatlanságot sikerült eloszlatnia, a szovjet vezetés nem csupán áldását adta az általa folytatott belpolitikai kurzushoz, de a szovjet pártfőtitkárral, Nyikita Hruscsovvallal életre szóló barátságot is kötött. Nyilván voltak olyan kérdések, amelyben nem értettek egyet, az esetleges véleménykülönbségek azonban soha nem kerültek nyilvánosságra. Kádár egyetlen egy esetben, az SZKP KB 1964. október 14-i, Hruscsov felmentéséről szóló határozatával összefüggésben vállalta a szovjet vezetéssel szembeni nyílt szembenállást.

Kádár az SZKP KB plénumának időpontjában a magyar párt- és kormányküldöttség élén Lengyelországban tartózkodott; ott érte Brezsnyev telefonhívása, amelyben utóbbi lakonikusan közölte vele Hruscsov leváltásának tényét, s ismerte Kádár Hruscsovhoz fűződő baráti viszonyát, igyekezett a magyar pártfőtitkár megnyugtatóni, hogy a magyar-szovjet kapcsolatokban nem történik változás, s a személyes barátság is változatlan marad.

Kádár, akit a közlés váratlanul és minden bizonnyal hidegzuhanyként ért, ekkor még érdemben nem reagált, információ hiányában nem is reagálhatott a Brezsnyev által mondottakra. Azt azonban kérte, hogy Gyenyiszov budapesti szovjet nagykövet tájékoztassa a történekről a magyar pártvezetés tagjait és ő is kapjon részletesebb tájékoztatást még lengyelországi tartózkodása alatt. A magyar vezetést Biszku Bélán keresztül Andropov, majd a Budapestre érkező elnökségi tag, Grisin informálta, Kádár János pedig a varsói szovjet nagykövettől, Arisztovtól kapott valamivel bővebb tájékoztatást.

Kádár ezen újabb, de még mindig meglehetősen szűkszavú információk ismeretében mondta el beszédét hazaérkezésekor a Nyugati pályaudvaron, amely egyértelmű kiállítás volt Hruscsov és az általa követett politikai irányvonallal szemben. Az SZKP KB döntésével szembeni nyilvános fellépését azonban nem csupán és nem elsősorban a megbuktatott szovjet pártfőtitkárral való személyes barátság motiválta. Kádár a személyi változáson túl mindenekelőtt az izgatta - s ezen aggodalmának a szovjet nagykövettel folytatott beszélgetései során minduntalan hangot is adott -, hogy változatlan marad-e a szovjet bel- és külpolitikai irányvonallal. Nem zárhatta ki, hogy abban az esetben ha a Szovjetunióban a keményebb vonal hívei kerülnek előtérbe, itthon is aktivizálódik belső ellenzéke.

Az itt közölt dokumentumok Kádár Jánosnak Lengyelországból történt hazatérése után a budapesti szovjet nagykövettel a Hruscsov leváltásával összefüggő kérdésekről folytatott beszélgetéseiről a szovjet fél által készített feljegyzések. Az első kettő még 1964 október végén, míg az Erdélyi Károly külügyminiszter-helyettes és a nagykövet, illetve utóbbi és Kádár közötti novemberi találkozásról szóló dokumentum már a magyar első titkár moszkvai látogatása és Brezsnyevvel történt találkozása után keletkezett.

A dokumentumok az Orosz Föderáció Külügyminisztériumának Levéltárában, az úgynevezett magyar referentúra iratai között található. Bár a feljegyzések témája alapján azokat inkább az SZKP egykori levéltárában keresnénk, a külügyi levéltárba kerülésük egyáltalán nem meglepő. A szovjet nagykövetek a második világháborút követő évektől kezdve kétféle minőségben voltak jelen Magyarországon: nem csupán a szovjet államot, de az SZKP-t is képviselték Magyarországon. A szovjet nagykövetek személyes kapcsolat kellett tartani a magyar politikai és társadalmi élet képviselőivel, s a rendszeres időközönként készített diplomáciai jelentéseken és összefoglalókon túl a magyar partnerekkel folytatott beszélgetéseikről is jelenteniük kellett. A találkozók alkalmával elhangzottakat a nagykövet vagy a beszélgetésen jelenlévő munkatársa rögzítette a nagykövet úgynevezett szolgálati naplójába, amelyet a szovjet külügyminisztériumba továbbítottak, ahonnan a fontosabb jelentések eljutottak a szovjet pártvezetéshez is.

Kádár már 1964 októberét megelőzően is a korábbi időszakhoz képest gyakrabban kezdeményezett találkozót a Szovjetunió magyarországi diplomáciai képviselőjével. Az első titkár ilyen alkalmakkor nemcsak a különböző ügyekben tervezett magyar lépésekről informálta a szovjet nagykövetet, de alaposabb tájékoztatást igényelt a szovjet belpolitikai helyzet alakulásáról. A kettőjük közötti találkozók azonban Hruscsov leváltása után szaporodtak meg igazán: Kádár tíz nap alatt háromszor kezdeményezett találkozót Gyenyiszovval, és minden alkalommal tudomására hozta az SZKP KB döntésével való egyet nem értését.

A szovjet nagykövet újabb és újabb részletekkel szolgált a történekről, de Kádár számára még így sem volt teljes a kép, ezért tájékozódás végett Moszkvába küldte Biszku Bélát és Nemes Dezsőt. Az ő hazatérésük és részletes beszámolójuk készült el az MSZMP Központi Bizottságának levele, melynek Brezsnyevhez történő továbbítását október 24-i találkozásuk alkalmával kérte a szovjet nagykövettől. A levélben a magyar pártvezetés ismételtlen kifejezésre juttatta, hogy az SZKP döntésével igen, a döntés nyilvánosságra hozatalának módjával azonban továbbra sem értenek egyet.

Az október 24-i találkozás alkalmával említette Kádár Gyenyiszov nagykövetnek, hogy Brezsnyevtől szovjetunióbeli látogatásra szóló meghívást kapott, amivel még november folyamán élni is kíván. A személyes találkozóra készül Kádár azzal nyilván tisztával volt, hogy Brezsnyev nem bocsátja meg neki a Hruscsov melletti nyílt színvallást. Annak is tudatában volt azonban, hogy mind politikai, mind gazdasági megfontolásokból jó viszonyt kell ápolnia az új szovjet vezetéssel is. Nyílt önkritikára, a Nyugati pályaudvari beszédében elmondottak visszavonására azonban nem volt hajlandó. Nem kizárt, hogy Erdélyi Károly, aki 1956. november első napjaitól jelen volt Kádár szovjetekkel folytatott szinte minden bizalmas megbeszélésén, az első titkár tudomásával, esetleg az ő kérésére kereste fel november 27-én Gyenyiszovot. A nagykövet alább közölt feljegyzése szerint hosszú beszélgetést folytatott a külügyminiszter-helyettesel, aki mindjárt az elején "szigorúan bizalmas" formában elmondta, hogy Kádár nagyon nagy benyomást gyakorolt az új szovjet pártvezetővel való találkozás. Erdélyi mintha tompítani akarta volna Kádár korábbi véleménynyilvánításainak életét, és mintha a főtitkár nevében is mentegetőzött volna, amikor azt állította, hogy a PB zárt ülésén Biszku Béla, Nemes Dezső, Gáspár Sándor és Szirmai István gyakorolt nyomást Kádár az SZKP KB októberi határozatának elítélését illetően. Az Erdélyi által elmondottaknak egyetlen egy szépséghibája, hogy egy szó sem igaz belőlük. Azt egyelőre nem tudjuk, mi motiválta az események ilyen utólagos beállítását, s miért éppen az Erdélyi által megnevezett négy PB-tagot tették meg "bűnbaknak", mindenesetre ez a közlés lehetővé tette Kádár számára, hogy presztízsveszteség nélkül kihátráljon korábbi állásfoglalása mögül. Erdélyi fellépése nem is maradt eredmény nélkül. Mint az itt közölt utolsó feljegyzésből kitéjük, november 28-án, az Erdélyi Károly és Gyenyiszov közötti beszélgetést követő napon a nagykövet máris közölte Kádár Jánossal a jó hírt: Brezsnyev és Podgornij elfogadták a magyarországi vadászatra szóló meghívását abból a célból, hogy megerősítsék a személyes kapcsolatokat az MSZMP KB és a magyar kormány vezetőivel. Kádár megköszönte az MSZMP iránt tanúsított figyelmet és az SZKP KB megértését, és a szovjet nagykövet tudomására hozta: lezártnak tekinti a Hruscsov-kérdést.

Források

Feljegyzés az MSZMP KB első titkárával, Kádár János elvtárral folytatott beszélgetésről (1964. okt. 26.)

1964. október 20.

Meghívására felkerestem Kádár elvtársat. A beszélgetés elején azt mondta, azért hívott, hogy részletes tájékoztatást kapjon az SZKP KB októberi ülésének eredményeiről. Arról van szó - folytatja Kádár elvtárs -, hogy L. I. Brezsnyev elvtárs röviden tájékoztatott Ny. Sz. Hruscsov elvtárs felmentésének okairól az általa betöltött funkciók alól. Ebben az időpontban én a Lengyel Népköztársaságban vidéken tartózkodtam. Természetes, hogy ez a tájékoztatás rövid és előzetes volt. Azután a varsói magyar nagykövetség fogadásán a szovjet nagykövethez, Arisztov elvtárshoz fordultam azzal a kéréssel, hogy beszéljen részletesebben a moszkvai eseményekről. Arisztov elvtárs mondott valamit Hruscsov elvtárs felmentésének okairól, de szintén csak röviden és nem mondta el azokat a fő kérdéseket, amelyek minket érdekelnek, mivel ehhez nem voltak meg a feltételek és az idő. Varsóból telefonon megbíztam Nemes és Biszku elvtársakat, hogy tisztázzák a moszkvai eseményeket, mivel váratlanok voltak számunkra. Ön addig az időpontig, mondja Kádár elvtárs, még nem tért vissza Moszkvából, ezért Nemes elvtárssal telefonon kellett beszélnie Andropov elvtárssal. De ez a beszélgetés is rövid volt. Akkor Nemes és Biszku elvtárs a Budapestre érkező Grisin elvtárshoz fordultak azzal a kéréssel, hogy adjon tájékoztatást az SZKP KB októberi ülésének eredményeiről. Grisin elvtárs elmondta Nemes, Biszku, Gáspár és Brutyó elvtárssal Hruscsov elvtárs tisztségeiből történt felmentésének okait, de ugyancsak röviden. Nem volt számunkra világos, hogy az SZKP-nak az SZKP XX. és XXII. kongresszusán kidolgozott irányvonala érvényben marad-e, a korábbi marad-e az SZKP irányvonala a kínai szakadárokkal és dogmatikusokkal folytatott harcban, a korábbi marad-e a szovjet kormány külpolitikai irányvonala. Ez - hangsúlyozza Kádár elvtárs - különösen nyugtalanít minket. Ezért ma elküldtük Biszku és Nemes elvtársat Moszkvába, hogy beszéljenek az SZKP KB-ban és tisztázzák az említett kérdéseket. Amint látja, mondja a továbbiakban Kádár elvtárs, a Szovjetunióban zajló események nem abból a szempontból nyugtalanítanak minket, hogy kit és hogyan mentettek fel, habár ez is bizonyos érdeklődésre tart számot részünkről, hanem hogy milyen lesz a jövőben az SZKP fő irányvonala. Az, hogy mi élteti az SZKP-t, nem csupán az SZKP belügye, hanem, amint mi gondoljuk, az egész kommunista világmozgalom ügye. Az SZKP lenini párt és óriási a tekintélye, bizonyos hatást gyakorol a kommunista pártokra különösen a szocialista országokban. Ez a mi szerencsénk. Íme ezért akarjuk megismerni az SZKP KB októberi ülése eredményeinek minden részletét. Ezért kérem önt - mondja Kádár elvtárs -, mondjon el nekem minél részletesebben mindent, akármennyi idő vesz is igénybe, az SZKP KB októberi plenumáról.

Azt válaszoltam Kádár elvtárssal, hogy az SZKP KB számára az ilyenfajta nyugtalanság teljesen érthető, és hogy az SZKP KB szükségesnek tartotta a baráti országok kommunista pártjai vezetőinek tájékoztatását az októberi [KB]-ülés eredményeiről, és ezzel a szovjet nagyköveteket bízta meg. De mindenekelőtt engedje meg, hogy átadjam önnek Brezsnyev, Koszigin, Mikojan, Podgornij és Szuszlov elvtárs szívélyen üdvözlését és jókívánságait, akik azzal is megbíztak, hogy biztosítsam önt, hogy az SZKP irányvonala Hruscsov elvtárssal tisztségei alóli felmentésével összefüggésben nem változik meg. Az SZKP fő irányvonala az SZKP XX., XXI. és XXII. kongresszusának határozatait és az SZKP új programja marad. Ami a külpolitikát és a nemzetközi kommunista mozgalmat érinti, az SZKP irányvonala ugyancsak szilárd és változatlan marad, ami kongresszusaink határozataiból, valamint az 1957-es és 1960-as moszkvai tanácskozások határozataiból következik. Nem lesz semmilyen változás a kínai kérdésben sem. Mindezt ismertetetik a Pravda 1964. október 17-i vezércikkében, amelyben az SZKP KB októberi határozata jut kifejezésre.

Azután az SZKP KB-ban kapott instrukció szellemében kifejtettem Kádár elvtárssal az SZKP KB ülésének határozatát Ny. Sz. Hruscsov elvtárssal tisztségei alóli felmentéséről és az SZKP KB Elnökségéből való kizárásáról az általa elkövetett hibák miatt. Kádár elvtárs miután figyelmesen meghallgatta tájékoztatásomat, köszönetet mondott érte. Ennek kapcsán elmondta, hogy most már minden világossá vált számára és az MSZMP KB-nak sem lesz más a véleménye, mint az SZKP KB-nak. Elmondta, hogy ez év október 21-re tervezik az MSZMP KB Politikai Bizottságának ülést, október 23-ára pedig az MSZMP KB összehívását, ahol kidolgozzák véleményüket az SZKP KB októberi ülésének határozatával kapcsolatban. Meg fogják vitatni azt, amit én október 18-án, a magyar delegációnak Lengyelországból történt hazatérése után a naggyűlésen beszédemben elmondtam. Nagyon örülünk, hogy az SZKP XX., XXI. és XXII. kongresszusának irányvonala és a kínai kérdésben folytatott politikája nem változik. Egyetértünk az SZKP KB határozatával Ny. Sz. Hruscsov elvtárs felmentéséről, de ez az SZKP belső ügye. A legfontosabb az, hogy a Szovjetunióban, az SZKP-ban és következőképpen az MSZMP-ban is alapvetőek maradnak az SZKP XX. és XXII. kongresszusának eszméi és az 1957-es és 1960-as moszkvai tanácskozások határozatai. Ny. Sz. Hruscsovnak funkciói alóli felmentéséről szólva azt mondta, szerették volna, ha említés történik érdemeiről a békéért folytatott harcban. Hruscsovot a magyar emberek 1956-os tevékenységének és a Magyar Népköztársaságnak az ellenforradalom következményei felszámolásában nyújtott segítségének pozitív oldaláról ismerik. De - mondja Kádár elvtárs - nem ez a fő kérdés.

A továbbiakban - folytatja Kádár elvtárs - szeretném tájékoztatni önt a magyar párt- és kormánydelegáció lengyelországi utazásának eredményeiről. Pozitívnak értékeljük ezt az utazást. Kapcsolataink Lengyelországgal normálisan fejlődnek. Sem gazdasági, sem politikai kapcsolatainkban nem voltak súrlódások, habár egyes kérdésekben vannak viták.

Mindezekkel együtt szerettem volna egyszerűen az SZKP KB tudomására hozni a lengyel elvtárssal, többek között Gomulka elvtárs egyes véleményét. A velem folytatott beszélgetésben, mondta Kádár elvtárs, bizonyos sajnálkozását fejezte ki annak kapcsán, hogy az SZKP KB nem mindig konzultál a LEMP-pel a Szovjetunió fontos külpolitikai akciói és a szocialista országok közötti viszony, valamint a kommunista mozgalom kérdéseiben. Ezt önön keresztül már közöltem az SZKP KB-val a lengyel párt- és kormánydelegáció magyarországi látogatását követően, és szükségesnek tartom, hogy újra felhívjam az SZKP KB figyelmét a lengyel elvtársaknak erre az érzésre. Úgy értelmeztem a Gomulkával folytatott beszélgetésből, hangsúlyozta Kádár elvtárs, hogy a szovjet kormánynak és az SZKP KB-nak gyakrabban kell konzultálnia a Lengyel Népköztársaság és az NDK vezető politikusaival a német problémáról.

A lengyel elvtársakat nyugtalanítja az is, hogy a NATO országok több oldalú atomerőt hoztak létre. Arra panaszkodnak, hogy nem kaptak tájékoztatást az SZKP KB és a szovjet kormány álláspontjáról ebben az ügyben. Úgy vélik, hogy a Szovjetunió határozottabban szembe tud szállni a több oldalú atomerő létrehozásával, és ezért az ő (a Szovjetunió) álláspontjának ebben a kérdésben meghatározónak kell lenni.

A lengyel elvtársaknak ezekről a hangulatáról szólva Kádár elvtárs annak a véleményének adott hangot, hogy beszélni kell velük, lehet, hogy konzultációt kell folytatni a Varsói Szerződés keretei között a több oldalú atomerő létrehozását illető közös álláspontról.

Érdekes az a körülmény is, hangsúlyozta Kádár elvtárs, hogy a lengyelek ez év október 15-én átadták nekik a kommuniké egyeztetett tervezetét a magyar párt- és kormánydelegáció lengyelországi tartózkodásáról, ez év október 16-án reggel viszont közölték, hogy kihúzták azokat a pontokat, amelyek elítélik a kínai dogmatikusokat és a kommunista pártok decemberi tanácskozásának előkészítéséről szólnak. Kérdéseket tettünk fel ezekre vonatkozóan, de nem jutottunk egyetértésre. Gomulka ezt azzal magyarázta, hogy nem szükséges ilyen pontokról írni, mert [habár] még ellenségeink, a NATO országok is vitatkoznak egymás között, de nem volt olyan eset, amikor a NATO két tagországa dokumentumaiban tevékenysége miatt elítélt volna egy harmadikat.

Ezen érdemes elgondolkodni, mondta Kádár elvtárs.

Zárásképpen Kádár elvtárs kérte, adjam át Brezsnyev, Koszigin, Mikojan, Podgornij és Szuszlov elvtárssal köszönetét az üdvözlétért valamint a jókívánságokért, és a maga részéről kérte, hogy adjam át szívélyes üdvözlését és azt a jókívánságát, hogy legyenek nagy sikereik óriási és felelősségteljes munkájukban.

A Szovjetunió magyarországi nagykövete

G. Gyenyiszov

Feljegyzés az MSZMP KB első titkárával, a Minisztertanács elnökével Kádár János elvtárssal folytatott beszélgetésről (1964. okt. 28.)

Gyenyiszov G. A. naplójából

Szigorúan titkos
1964. október 28.

Feljegyzés az MSZMP KB első titkárával, a Minisztertanács elnökével Kádár János elvtárssal folytatott beszélgetésről

1964. október 24.

Meghívására felkerestem Kádár elvtársat. A beszélgetés során elmondta, hogy 1964. október 23-án az MSZMP KB ülést tartott, amelyen megvitatták az SZKP KB 1964. október 14-i plenumának határozatát. Ebben a kérdésben Kádár elvtárs tartotta az előadói beszédet. Zárt ülés volt. Az ülésen csak a KB tagjai, az MSZMP KB póttagjai és a [Központi] Ellenőrző Bizottság tagjai voltak jelen.

Kádár elvtárs a továbbiakban elmondta, hogy az ülésnek teljes és pontos tájékoztatást adott az SZKP KB október 14-i üléséről, amelyen felmentették tisztségei és az SZKP KB Elnökségében viselt tagsága alól Ny. Sz. Hruscsovot. Közöltük a plénummal, hogy a kép teljesen világos és köszönjük az SZKP KB-nak a tőlük kapott alapos tájékoztatást. Vítára bocsátották az MSZMP KB-ban a KB Politikai Bizottságának az ügygel kapcsolatos értékelését. Az ülésen az előadót nem számítva 17

felszólaló volt. Az ülés résztvevői egyhangúlag hozták meg a határozatot. Az MSZMP KB ülése megállapította, hogy Ny. Sz. Hruscsovnak az SZKP KB októberi ülésén tisztségei és az SZKP KB Elnökségében viselt tagsága alól történt felmentése helyes volt, de a felmentés módját és az anyagok publikálását illetően az MSZMP KB-nak észrevételei vannak. Arról van szó - hangsúlyozta Kádár elvtárs -, hogy az SZKP-nak nagy tekintélye és befolyása van a nemzetközi kommunista mozgalomban, ezért az, hogy az SZKP KB publikált határozatából hiányzik Ny. Sz. Hruscsov felmentésének részletes indoklása, valamint az, hogy nem tettek említést érdemeiről, bizonyos reakciókat váltott ki a baráti kommunista pártokban, és ezt helyesen kell értelmezniük a mi kedves elvtársainknak az SZKP KB-ban. Az SZKP KB októberi ülése határozatára adott élénk reagálás, folytatja Kádár elvtárs, az SZKP igazi barátai részéről történik, akik nem barátai, azok viszont nyugodtan viszonyultak ezekhez az eseményhez. Ezeket a momentumokat kifejtettük az MSZMP KB határozatában, amelyet a magyar lapok vasárnapi számában közölni fognak. A mi elvtársi észrevételeink, mint barátoké barátainknak, az SZKP KB Elnökségének, ki vannak fejtve az MSZMP KB zárt levelében, amelyet átadok önnek, hogy haladéktalanul küldje el Brezsnyev elvtársnak. Ezt a levelet Magyarországon sehol nem fogják megvitatni és publikálni.

Miután tisztáztuk az SZKP KB vezetésében és a szovjet kormányban végbement változások okainak részleteit, a baráti pártoknak a kialakult helyzetben azokra adott reakcióit, az MSZMP KB kénytelen volt meghozni ezt a határozatot, és kérjük az SZKP KB-t, hogy elvtársiasan értelmezze ezt. Az MSZMP KB ülése azt is elhatározta, folytatta Kádár elvtárs, hogy szélesebb körű tájékoztatást ad a párttagoknak, amelyben nem lesz kifejtve az ebben az ügyben az SZKP KB Elnökségében, az októberi plénumon tartott vita minden részlete, de tartalmaznak majd olyan elemeket, amelyeket feltétlenül ismerniük kell párttagjainknak. Bemutatják benne a Ny. Sz. Hruscsov által elkövetett hibákat, valamint hogy azok milyen eredményre vezettek, az ő pozitív szolgálatait, valamint az MSZMP KB viszonyát az SZKP KB októberi ülésének határozatához. A párttagok tájékoztatásának rendjét a következőképpen állapították meg: először az MSZMP KB tagjainak segítségével instruáljuk a megyei és kerületi pártbizottságok titkárait, a megyei és kerületi titkárok pedig a maguk részéről instruálják az alapszervezeti titkárokat, akik a taggyűléseken adnak tájékoztatást. Ez az egész munka ez év novemberig le is zajlik. Mindezt úgy végezzük, hogy a pártjaink és népeink közötti őszinte és szívélyes barátságot ne tegyük tönkre. Az MSZMP és az SZKP, a magyar és a szovjet nép közötti barátság a Magyar Népköztársaság létezése alapjainak alapja. Ezért határoztuk el, hogy az MSZMP KB ülésének határozatában az SZKP KB októberi plénumának Ny. Sz. Hruscsov tisztségei alóli felmentéséről hozott teljesen helyes határozatával együtt említést teszünk Hruscsov pozitív és negatív oldalairól is. Ezt azért tesszük, hogy a magyar nép helyesen értelmezzen minket, hogy kizárjuk ennek a kérdésnek helytelen értelmezését. Népünk Ny. Sz. Hruscsovban csak a pozitívumokat látta, az SZKP viszont ismerte negatívumait is, amelyek az MSZMP KB tagjai és a magyar nép számára ismeretlenek voltak. Ebben látjuk a különbséget a Hruscsov-kérdés elbírálásában az SZKP KB-ban és az MSZMP KB-ban.

éppen tegnap - folytatja Kádár elvtárs beszélgettem az indiai kommunista párt főtitkárával, Dange elvtárral, és beszélgetésünkben természetesen érintettük a Hruscsov-kérdést is. Dange elvtárs azt mondta, hogy nálunk nem érzékelték Sztálin személyi kultuszát, nálunk Magyarországon, mondta Kádár elvtárs, tapasztaltuk, viszont nem érzékeltük Hruscsov személyi kultuszát. Ez azzal magyarázható, hogy nem ismerjük Hruscsov negatív oldalait. Meg kell hoznunk a határozatokat, hogy megnyugtassuk a közvéleményt, és kétségtelenül bizonyosak vagyunk abban, hogy minden elmúlik, minden a helyére kerül a legrövidebb időn belül.

Október 23-án - mondja Kádár elvtárs - felhívott Brezsnyev elvtárs és kifejezésre juttatta azt a kívánságot, hogy szeretne találkozni velem. örömmel fogadtam ezt a javaslatot és jelentést tettem róla az MSZMP KB ülésének. A KB őszinte helyesléssel fogadta. úgy tervezzük, hogy novemberben az SZKP KB számára alkalmas bármely időpontban Moszkvába utazom. Ezt megírtam Brezsnyev elvtársnak egy személyes levélben, amelyet átnyújtok önnek átadás végett. A sajtóban szeretnénk hírt adni moszkvai utazásomról - ha ezzel az SZKP KB egyetért -, ami barátságunk demonstrálása lesz.

Zárasképpen szerettem volna még egyszer hangsúlyozni, mondja Kádár elvtárs, hogy adja át az SZKP KB Elnökségének, hogy megjegyzéseink elvtársi észrevételek barátainknak, szívből jövők, és nincsenek bennük hátsó gondolatok. Mi teljes egészében támogatjuk az SZKP KB októberi ülésének Ny. Sz. Hruscsov felmentéséről hozott határozatát. De mindaz ami nálunk történt, nagyon sajnálom, mert nem voltam Budapesten, ezért is vetődtek fel bizonyos nehézségek. Most mindez elmúlt, és abban a részben, amelyben kétségeink voltak, ezek a kétségek eloszlottak. Az SZKP KB-tól jó, alapos tájékoztatást kaptunk, amely kielégíti az MSZMP KB valamennyi tagját. Szubjektív szempontból a moszkvai események hátráltatják nálunk egy fontos kérdés megoldását, amelyre készültem. Az MSZMP KB első titkári és a Minisztertanács elnöke tisztségének szétválasztására készültem. Több lett a munka, és nehezebb lett nekem. Ezért már beszéltem a Politikai Bizottság tagjaival, hogy vessük fel az MSZMP KB előtt azt a kérdést, hogy az általam viselt két tisztségből az egyik alól mentsenek fel. Ennek kapcsán az MSZMP KB ülésén több elvtárs felszólalt és azt javasolta, hogy a moszkvai eseményekkel összefüggésben halasszuk el ennek a kérdésnek a vitáját. Ha nem lettek volna a moszkvai események, ez számunkra gyakorlati kérdés lett volna, de a moszkvai események után a párt- és államhatalmi posztok szétválasztása kérdésének felvetése már politikai kérdés. Ily módon (mondta tréfálkozva Kádár elvtárs) én is "megszenvettem", de közös hasznunkra szenvedtem.

A Szovjetunió magyarországi nagykövete

G. Gyenyiszov

Feljegyzés a Magyar Népköztársaság külügyminiszter-helyettesével, Erdélyi Károly elvtárral folytatott beszélgetésről (1964. dec. 1.)

Gyenyiszov G. A. naplójából

Szigorúan titkos
1964. december 1.

Feljegyzés a Magyar Népköztársaság külügyminiszter-helyettesével, Erdélyi Károly elvtárral folytatott beszélgetésről

1964. november 27.

Meghívására felkerestem Erdélyi elvtársat, és hosszas beszélgetést folytattam vele. Először szigorúan bizalmas formában elmondta, hogy az MSZMP KB első titkárára, Kádárra nagyon nagy benyomást tett az SZKP és a szovjet kormány új vezetőivel való találkozás, amelyre a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 47. évfordulójára utazó magyar delegáció moszkvai tartózkodása alkalmával került sor. Kádár elvtárs Brezsnyev, Koszigin és Podgornij elvtárral folytatott beszélgetései szívélyesek és őszinték voltak. Delegációnk, folytatja Erdélyi elvtárs, emlékeztetőt nyújtott át a szovjet vezetőknek, amelyben az összes kérdést kifejtették, amelyről véleményt kívántak velük cserélni. A feljegyzésben ezek a kérdések voltak: az MSZMP KB álláspontja Hruscsov elvtárs tisztségei alóli felmentéséről; az MSZMP KB viszonya a kommunista és munkáspártok képviselői tanácskozásának küszöbön álló összehívásához; az MSZMP KB viszonya a KKP KB álláspontját illetően; az országaink közötti gazdasági együttműködés kérdései, a barátság és a személyes kapcsolatok fejlődése, valamint [szó volt] Rákosirol. Mindezekben a kérdésekben teljes egyetértés volt az MSZMP küldöttsége és az SZKP vezetői között, és a két KB nézetei azonosak. Kádár elvtárs elégedett a tárgyalásokkal és lelkes tőlük. Arról van szó - mondta Erdélyi elvtárs -, hogy a Hruscsoval kapcsolatos események Kádár elvtárs lengyelországi látogatása alatt zajlottak le. Nem ismertem részletesen az SZKP KB októberi plénuma határozatának indítékait. Az MSZMP KB Politikai Bizottságának tagjai, Biszku, Nemes, Gáspár és Szirmai elvtársak kidolgozták saját viszonyulásukat ehhez a határozathoz. A Politikai Bizottság zárt ülésén az SZKP KB októberi ülése határozatának elítélésével léptek fel, és erős nyomást gyakoroltak Kádár elvtársra, mind a vele folytatott telefonbeszélgetés alkalmával, amikor Lengyelországban volt, mind akkor, amikor Magyarországra történt visszatérésekor fogadták. Ezzel a nyomással "megszorongatták" Kádár elvtársat és rákényszerítették, hogy felszólaljon a naggyűlésen a lengyelországi utazás eredményeinek értékelésével, ahol az ismert sajnálatát fejezte ki Hruscsov leváltását illetően. Azon kívül, mondja Erdélyi elvtárs, megszerezték Kádár elvtárs egyetértését az MSZMP KB ülésének összehívásához, ahol szintén szükségtelen felszólalások voltak, és elküldték a pártszervezeteket helytelenül orientáló levelet a pártszervezeteknek. Miután Kádár elvtárs eligazodott Hruscsov leváltásának okaiiban, sajnálja a történeteket. Ezért a Brezsnyev elvtárral folytatott beszélgetésének bocsánatkérés jellege volt azért, amit az MSZMP KB elkövetett.

Hogy mi képezi alapját Biszku, Nemes, Gáspár és Szirmai elvtársak ilyen viselkedésének, nehéz most megmondani, hangsúlyozza Erdélyi elvtárs, ugyanakkor most mindenki számára világos helytelen eljárásuk, ráadásul Gáspár elvtárs nyíltan jugoszlávbarát.

Most készítik elő az MSZMP KB ülését, amelyre ez év december 10-én kerül sor, s ahol ismét megvitatják a nemzetközi kommunista mozgalom helyzetének kérdését. Nem kizárt, hogy az ülésen módosítják a Hruscsov-kérdéshez való viszonyt is. Kádár elvtársat most erősen nyugtalanítja ez a tény, ezért - mondta Erdélyi elvtárs - nagyon jó lenne, ha Brezsnyev és Podgornij elvtárs kedvezően viszonyulnának Kádár elvtárs meghívásához, hogy jöjjenek Magyarországra vadászni. Ez nagyon megerősítené őt.

Hiszen nem véletlenül vetődött fel emlékeztetőnkben Rákosi ügye. A Magyar Népköztársaság oktatási és kulturális miniszterhelyettese, Aczél elvtárs, valamikor azt mondta Kádár elvtársnak, hogy az értelmiség körében Rákosi Magyarországra történő visszatéréséről beszélnek, és hogy "Kádár fölé fog nyúlni". Ez erősen lehangolta Kádár elvtársat. Ráadásul valamikor nyáron volt egy hívás az SZKP KB osztályáról arról, ellene lesz-e az MSZMP KB annak, ha Rákosi gyógy kezelésre Kiszlovodszkba utazik. Kádár elvtárs akkor azt mondta, hogy adják át az SZKP KB-nak, hogy ehhez orvosi beutaló kell, miközben azt akarta értesre adni, hogy nem kell Rákosit Kiszlovodszkba engedni. Az SZKP KB osztályáról újabb hívás érkezett az MSZMP KB-ba, hogy ilyen orvosi beutalóval Rákosi rendelkezik, ami Kádár elvtársat kihozta a sodrából. Betegesen reagált és arra a következtetésre jutott, hogy mindez szándékosan történik, és még azt is tanácsolta Dobi elvtársnak, hogy ne utazzon Kiszlovodszkba gyógykezelésre, nehogy Rákosival találkozzon. Íme, zárta le Erdélyi elvtárs, mi szolgált alapjául a Rákosi-kérdésnek az emlékeztetőbe

történi felvételéhez. Amikor pedig Brezsnyev elvtárs azt mondta Kádár elvtártnak, hogy az SZKP KB-nál nincs Rákosi-ügy, hogy ő az SZKP KB számára politikai hullá, akkor Kádár elvtárs megkönnyebbült, megnyugodott és azonnal vidámabb lett.

Azután a magyar elvtársak gazdasági ügyekre vonatkozó kéréseinek a szovjet elvtársak által történő támogatása végleg fellelkesítette Kádár elvtársat, és amikor a küldöttség visszatért Moszkvából, a Politikai Bizottságban azt mondta, hogy "tévedtünk a moszkvai események megítélését illetően, az SZKP KB-nak igaza volt Hruscsov leváltásában".

A továbbiakban Erdélyi elvtárs az ország gazdaságában jelentkező néhány nehézségről beszélt. 1956-ban Magyarországnak a kapitalista országokkal szembeni eladósodása mindössze 60 millió dollár volt, ma pedig ezt az eladósodás több mint 600 millió dollárra nőtt, miközben növekszenek a szocialista országokkal szembeni adósságok is. Az MSZMP KB-t most nyugtalanítja ez a körülmény és intézkedéseket dolgoz ki a helyzet kijavítására. Fokozni fogják az ellenőrzést a külkereskedelem felett, növelik a hivatalok felelősségét a terv teljesítéséért, takarékoskosságot vezetnek be a valutakiadásban és dolgoznak majd iparunk és a szovjet ipar nagyobb kooperációján. Az MSZMP KB reménykedik, hogy ezeknek az intézkedéseknek az eredményeképpen javul az ország gazdaságának helyzete.

A Szovjetunió magyarországi nagykövete

G. Gyenyiszov

Feljegyzés az MSZMP KB első titkárával, Kádár János elvtárssal folytatott beszélgetésről (1964. dec. 1.)

Gyenyiszov G. A. naplójából

Szigorúan titkos
1964. december 1.

Feljegyzés az MSZMP KB első titkárával, Kádár János elvtárssal folytatott beszélgetésről

1964. november 28.

A központ megbízásából felkerestem Kádár elvtársat és átnyújtottam neki az SZKP KB levelét, amelyben a kommunista- és marxista-leninista munkáspártok szerkesztőségi tanácskozásának összehívására vonatkozó elképzeléseket fejtik ki. Miután megismerkedett a levél tartalmával, Kádár elvtárs azt mondta, hogy az MSZMP KB véleményét úgy a szerkesztőségi tanácskozást, mind a kommunista- és marxista-leninista munkáspártok általános tanácskozásának összehívásáról az SZKP KB ismeri. Az nem változik. Mi a tanácskozások összehívása mellett vagyunk. Aktívan részt is fogunk venni rajtuk. Itt csak a szerkesztőségi tanácskozás összehívásának időpontjáról és taktikai kérdésekről van szó. Hogyan hívjuk ezt a tanácskozást - vagy a 26 kommunista párt szerkesztőségi tanácskozásának, vagy azon pártok tanácskozásának, amelyek azon részt vesznek, akkor ez már nem a 26 kommunista párt képviselőinek szerkesztőségi tanácskozása lesz, hanem valami más. Ezért mielőtt választ adnának az SZKP KB-nak, tanácskozni kell az MSZMP KB Politikai Bizottságában ezekről a taktikai kérdésekről. Másrészt ez év december 1-jén lesz az MSZMP KB Politikai Bizottságának ülése, ahol véleményt cserélünk [erről], és csütörtökön, ez év december 3-án választ adunk az SZKP KB-nak. Ez a válasz természetesen, remélem - mondta Kádár elvtárs - pozitív lesz.

A továbbiakban Kádár elvtárs kérésére tájékoztattam az SZKP KB novemberi ülésének eredményeiről, amiért köszönetét fejezte ki.

Érintve a magyar párt- és állami delegációnak a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 47. évfordulóján való moszkvai részvételét, valamint megbeszéléseit az SZKP és a szovjet kormány vezetőivel, Kádár elvtárs nagyra értékelte ezeket a megbeszéléseket. A Brezsnyev elvtárssal és Podgornij elvtárssal az SZKP KB-ban és Koszigin elvtárssal a Szovjetunió Minisztertanácsában folytatott beszélgetések szívélyessége és meghittsége barátságunk erejéről és a kölcsönös megértésről szól. Egyetlen olyan apró kérdés sincs, amely megvitátást igényelne. Csupán Hruscsov leváltása kapcsán jelentettük szovjet barátainknak elképzeléseinket, de azok is elvtársiak. A szovjet elvtársak elmagyarázták nekünk azokat az indítékokat, amelyek az SZKP KB októberi ülésén Hruscsovnak az általa betöltött tisztséget alól felmentéséről hozott határozatának okául szolgáltak, mi teljes egészében osztoztuk ezeket az indítékokat, és ma már az MSZMP KB számára a Hruscsov-kérdés nem létezik. A Moszkvából történő hazatérésem után, mondja Kádár elvtárs, jelentést tettem az MSZMP KB Politikai Bizottságának az SZKP és a szovjet kormány vezető elvtársaival folytatott megbeszéléseink eredményéről. Az MSZMP KB Politikai Bizottsága nagyra értékelte ezeknek a megbeszéléseknek az eredményét. Ugyancsak kimerítettnek tekinti a Hruscsov-kérdést, és köszöni az SZKP KB-nak a pártjaink és országaink közötti kölcsönös megértést.

Közöltem Kádár elvtárssal, hogy Brezsnyev és Podgornij elvtársak elfogadták meghívását egy-két napos magyarországi vadászatra, hogy megerősítsék a személyes kapcsolatokat az MSZMP KB és a magyar kormány vezetőivel, és ez év decemberében alkalmas időpontban realizálják ezt a meghívást. Kádár elvtárs szívélyes köszönetét fejezte ki azért a figyelemért, amelyet Brezsnyev és Podgornij elvtárs az MSZMP KB iránt tanúsítanak.

A Szovjetunió magyarországi nagykövete

G. Gyenyiszov

Archív Vnyesnyej Polityiki Rossziszskoj Federacii, (az Orosz Föderáció Külügyminisztériumának Levéltára) fond 077. opisz 47. papka 230. gyelo 8.

Címkék:

[Kádár János](#) ^[2]

[Hruscsov](#) ^[3]

[Brezsnyev](#) ^[4]

[MSZMP](#) ^[5]

[SZKP](#) ^[6]

Kiadás: 3. évfolyam (2003) 5. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/hogy_mi_tortenik_az_szkpban_az_nem_csupan_az_szpk_belugye.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/hogy_mi_tortenik_az_szkpban_az_nem_csupan_az_szpk_belugye.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kadar-janos>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hrucsov>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/brezsnyev>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szpk>